

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНА УСТАНОВА «УКРАЇНСЬКИЙ ІНСТИТУТ РОЗВИТКУ ОСВІТИ»

код ЄДРПОУ 43296244

Н А К А З

30.12. 2025

Київ

№ 307-аг

**Про затвердження методичних рекомендацій для авторів підручників
(на основі концептуальних засад освітніх галузей)**

На виконання доручення Міністерства освіти і науки України від 22 квітня 2025 року № 1/15-Д-25 (пункт 1 «Щодо формування нових підходів до підручників НУШ» підпункт 1.1 «Розробити проєкт методичних рекомендацій для створення навчальної літератури, яка використовується в освітньому процесі НУШ, у тому числі для учнів з особливими освітніми потребами (ООП), на основі напрацювань експертів у межах політики «Освіта для життя» (за галузями)» та підпункт 1.2 «Розробити проєкт методичних рекомендацій щодо модельних навчальних програм (для кожного освітнього рівня), які використовуються в освітньому процесі НУШ, у тому числі для учнів з особливими освітніми потребами (ООП), на основі напрацювань експертів в межах політики «Освіта для життя» (за галузями)»), доручення Міністерства освіти і науки України від 30 грудня 2025 року № 1/108-Д-25 щодо затвердження наказом державної установи «Український інститут розвитку освіти» методичних рекомендацій для авторів підручників (на основі концептуальних засад освітніх галузей) та з метою реалізації Дорожньої карти концептуальних засад освітніх галузей, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України № 1163 від 20 серпня 2025 року, на підставі рішення методичної ради державної установи «Український інститут розвитку освіти», протокол № 5 від 17 грудня 2025 року

НАКАЗУЮ:

1. Затвердити методичні рекомендації для авторів підручників (на основі концептуальних засад освітніх галузей), що додаються.
2. В. о. начальника відділу змісту освіти Всеволоду СЕРГІЄНКУ довести цей наказ до авторів та авторських колективів для врахування під час розроблення нової навчальної літератури.

3. Відділу організаційного та матеріально-технічного забезпечення Сергію САЦУНКЕВИЧУ оприлюднити наказ на офіційному вебсайті державної установи «Український інститут розвитку освіти».

4. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника директора Ольгу МІРОШНИКОВУ.

Директор

A handwritten signature in blue ink, consisting of a series of loops and a long diagonal stroke extending downwards and to the left.

Юлія ПОГРЕБНЯК

ЗАТВЕРДЖЕНО

наказом державної установи
«УКРАЇНСЬКИЙ ІНСТИТУТ
РОЗВИТКУ ОСВІТИ»

від 30.12. 2025 р. № 307-а1

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

для авторів підручників

(на основі концептуальних засад освітніх галузей)

Вступ

Освітній процес у закладах загальної середньої освіти України здійснюється відповідно до Державного стандарту початкової освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 № 87; Державного стандарту базової середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 № 898, зі змінами, внесеними згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 30.08.2022 № 972 та Держстандарту профільної середньої освіти, затвердженого 25 липня 2024 р. № 851, з урахуванням досягнень впровадження концептуальних засад реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» та подолання викликів, зумовлених особливостями освітнього процесу в умовах воєнного стану, зокрема подолання освітніх втрат.

На основі вищезазначених держстандартів відбувається розроблення типових освітніх і модельних навчальних програм із різних предметів й інтегрованих курсів, термін дії останніх становить п'ять років. Реалізувати вимоги вищезазначених документів на практиці допомагає підручник. Він як засіб навчання має допомагати досягнути обов'язкових результатів навчання, відповідно до вимог кожної освітньої галузі.

Дороговказом у програмо- й підручникотворенні є концептуальні засади освітніх галузей. Вони покликані відповісти на ключові запити сучасного суспільства:

- Як зробити шкільну освіту життєво релевантною?
- Як забезпечити наскрізне формування ключових компетентностей з 1 по 12 клас?
- Як оновити освітній простір так, щоб підтримати і вчителя, і учня?

Основними цілями концептуальних засад є:

1. Осучаснення структури освітніх галузей відповідно до потреб ХХІ століття.
2. Інтеграція змісту освіти: створення зв'язків між предметами в межах однієї галузі та міжгалузево.
3. Системне формування компетентностей: кожна галузь спрямована на розвиток усіх ключових компетентностей, визначених державним стандартом.
4. Збалансоване співвідношення теорії та практики: наголос на застосуванні знань у життєвих ситуаціях.
5. Інклюзивність і різноманіття: розгляд потреб різних категорій учнів.

Відповідно до цього, у поданих нижче методичних рекомендаціях інформація структурована за такими блоками:

Реалізація базових підходів у програмо- та підручникотворенні.

Подолання освітніх викликів.

Рекомендації щодо розробки освітнього контенту підручників.

Оцінювання.

1. Реалізація базових підходів у програмо- та підручникотворенні

Компетентнісний підхід, закріплений у державних стандартах, докорінно змінює філософію навчання. Його ключова мета не накопичення енциклопедичного обсягу знань, а формування здатності гнучко й ефективно застосовувати знання, уміння та цінності для розв'язання життєвих завдань.

У державних стандартах для кожного рівня освіти визначені 11 ключових компетентностей, що мають відповідну структуру: уміння й ставлення (цінності). Це дозволяє перейти від абстрактного розуміння

підходу до конкретного.

Реалізація компетентнісного підходу неможлива без формування наскрізних умінь. Держстандарти подають їх перелік, який є сталим для всіх рівнів освіти. Причиною є те, що ці вміння є фундаментом для навчальної діяльності.

Варто зазначити, що компетентності, наскрізні вміння й конкретні результати навчання під час викладання кожної з галузей формують паралельно, а не послідовно. Іншими словами, добираючи навчальне завдання до певної теми, слід враховувати його компетентнісний потенціал і те, які наскрізні вміння воно формує. Зразки таких завдань можна знайти в інтерактивних додатках до концепцій галузей:

<https://educationforlife.mon.gov.ua/> (на сторінках кожної з галузей можна завантажити файли “Компетентнісний потенціал”, “Наскрізні вміння”).

Не менш важливим за компетентнісний є діяльнісний підхід. Він наскрізний і передбачає зміщення акцентів з пасивного засвоєння знань на активну діяльність, спрямовану на застосування знань на практиці.

Результат навчання в усіх галузях розуміють як сукупність знань, умінь та здатностей / компетентностей, які учень демонструє через практичну діяльність, а не лише через відтворення.

Третій підхід — системний. Його реалізація передбачає структурованість навчального матеріалу, чітку послідовність його вивчення й формування результатів навчання. У концепціях освітніх галузей він сформульований через я-результати. Це дозволяє унаочнити навчальний поступ учнівства в межах освітньої галузі. Матеріали знайдете на сторінці кожної з освітніх галузей (кнопка “Я-орієнтири”): <https://educationforlife.mon.gov.ua/>

2. Подолання освітніх викликів

Реалізація окреслених вище підходів вимагає подолання цілої низки викликів.

2.1. Фрагментація знань

Традиційна парадигма освіти пропонувала вивчати дисципліни в межах однієї освітньої галузі ізольовано, коли, наприклад, мова й література або математика й фізика вивчаються окремо. Недолік такого способу організації освітнього процесу полягає в тому, що в учнівства формується клаптикова концепція світу, тоді як він є синкретичним. Це позбавляє можливості збагнути проблему комплексно й унеможливорює пошук рішень, що мають інтегровану природу.

Ключовим завданням авторів й авторок модельних навчальних програм та підручників є впровадження збалансованого підходу, що поєднує предметну глибину та міждисциплінарну інтеграцію. Це не означає повної відмови від предметного викладання, яке забезпечує фундаментальну основу, а радше вимагає подвійної стратегії: збереження предметного ядра з одночасною інтеграцією в межах наскрізних проєктів. Інтеграцію можна здійснювати на різних рівнях.

1. На рівні формування компетентностей і наскрізних умінь.

Наприклад, інформаційно-комунікаційна компетентність може бути сформована під час вивчення дисциплін різних освітніх галузей:

- у модельних навчальних програмах і підручниках предметів математичної освітньої галузі можна передбачити завдання, що потребують використання цифрових інструментів для моделювання та аналізу даних;
- у матеріали мовно-літературної освітньої галузі можна інтегрувати роботу з медіатекстами, гіпертекстами, запропонувати способи використання цифрових інструментів для створення та поширення текстів;
- під час виконання завдань підручників предметів природничої освітньої галузі інформаційно-комунікаційні технології потрібні для збору, обробки та аналізу інформації та моделювання природних процесів;

- технологічна освітня галузь потребує використання графічних редакторів, систем автоматизованого проектування й ІКТ у проєктній діяльності.

Рівень читацьких умінь і критичного мислення визначає успішність здобувачів освіти з будь-якої навчальної дисципліни, оскільки йдеться про розуміння завдань, інструкцій тощо. Робота з різними видами інформації (таблицями, схемами, діаграмами) є елементом читацьких умінь, що інтегрується з математичною та природничою освітньою галузями.

Приклади реалізації згаданої вище інтеграції подані в таблиці (додаток 1).

2. На рівні видів діяльності.

Здійснення проєктної діяльності потребує знань і вмінь із різних освітніх галузей, а також сформованих наскрізних умінь: планувати, працювати в команді, виявляти ініціативу, — що так само є наскрізними.

Уміння складати алгоритми й діяти за ними реалізується як у межах інформатичної освітньої галузі, так і математичної, і природничої тощо.

Культуру діалогу можна формувати не лише на уроках мовно-літературної освітньої галузі, а й мистецької, громадянської та історичної, соціальної та здоров'язбережувальної.

3. На рівні змісту.

Математична освітня галузь орієнтує застосовувати знання, щоб виконувати практико зорієнтовані задачі, що часто стосуються технологічної галузі (наприклад, розрахунки, пов'язані з проєктами) або природничої галузі (аналіз даних, моделювання).

Технологічна освітня галузь вивчає основи дизайну, стилю та естетики, що є прямою інтеграцією з мистецькою галуззю, яка формує естетичні смаки та чутливість до візуального й аудіального середовища.

Мистецька освітня галузь пропонує створення малюнків або сцен на теми з інших предметів (наприклад, літератури, природознавства, математики), використовуючи мистецтво для аналізу складних наукових тем чи візуалізації образів прочитаних творів.

2.2. Переобтяженість програм. Переважання теорії над практикою

Авторам програм і підручників слід виважено підійти до обсягу пропонованого навчального матеріалу, оскільки програми часто переобтяжені теорією, зокрема, слід обмежити кількість термінів, які учнівство засвоює протягом певного циклу навчання, а також скоротити кількість виучуваних літературних творів до 10–15 на рік. Якщо говорити про вивчення історії, то більше приділяти уваги аналізу причин і наслідків подій, ніж запам'ятовуванню великої кількості дат — варто зосередитися на основних, найбільш значущих.

Створення матеріалів має ґрунтуватися на врахуванні вікових та психологічних особливостей учнівства.

Домінування теоретичного викладу матеріалу над практичною, експериментальною та проєктною діяльністю є однією з ключових перепон на шляху до розвитку компетентностей. Підхід, заснований на запам'ятовуванні фактів і формул без їх практичного застосування, не вчить учнів мислити критично, розв'язувати проблеми та діяти в реальних умовах.

Саме тому авторам і авторкам слід шукати нові рішення:

- замість подавати блок теоретичного матеріалу, пропонувати практичні завдання, які дозволять учнівству знайти стратегії пошуку прийняттого рішення, розв'язати проблему практичним шляхом чи збагнути, яких саме знань й умінь не вистачає;
- включати в навчальні матеріали завдання, що моделюють реальні життєві ситуації, лабораторні та практичні роботи, експерименти, а також довготривалі проєкти. Це спонукатиме учнівство виступати в ролі дослідників, які самостійно шукають відповіді, перевіряють гіпотези та створюють власні рішення.

Важливо зрозуміти: не можна відмовитися від репродуктивних завдань, які потребують застосування мислення нижчого порядку: запам'ятовування, розуміння й застосування — і пропонувати завдання

лише на аналіз, оцінювання й створення. Слід пам'ятати про те, як відбувається формування вміння. Таксономія Блума залишається актуальною: без фундаменту надбудова неможлива. Це ж зауваження актуальне й для авторів й авторок програм: важливо дотримуватися порядку формування результатів.

Рівень мислення	№	Вид діяльності
нижчий порядок	1	Запам'ятовування
	2	Розуміння
	3	Застосування
вищий порядок	4	Аналіз
	5	Оцінювання
	6	Створення

Таблиця №1. Таксономія Блума

Про доцільний розподіл завдань на мислення нижчого й вищого рівнів можна прочитати тут (мова сайту — англійська): <https://electronicinformationallibrary.medium.com/bloom-taxonomy-and-table-of-specification-36d28d699500>.

У матеріалах концепцій (зокрема мовно-літературної галузі (українська мова, українська й зарубіжна літератури)) можна знайти зразки формулювання завдань відповідно до орієнтирів для оцінювання, які розроблені за вищезгаданою таксономією (див. інтерактивний додаток за покликанням: <https://educationforlife.mon.gov.ua/interaktyvnyi-postup/>).

Варто враховувати, що підручник має бути зручним для будь-якої категорії учнівства — інклюзивним, тому добре передбачити підписи до зображень, електронні додатки, формулювання завдань різного ступеня складності, що дозволить кожному й кожній із учнівства відчувати себе успішними. Іншими словами, під час створення підручника варто дотримуватися принципів універсального дизайну.

Універсальний дизайн — це підхід, що розглядає варіативність учнів як норму, а не виняток, і вимагає проактивного вбудовування гнучкості в

навчальні матеріали із самого початку (Meyer, Rose & Gordon, 2014). Це означає, що ваш підручник має на меті не "пристосування" для окремих учнів, а усунення бар'єрів для сприйняття та розуміння для всіх учнів одразу (CAST, 2018).

Універсальний дизайн передбачає кілька рівнів реалізації (додаток 2).

2.3. Невідповідність контенту вимогам часу

Стрімкий розвиток науки й технологій, зокрема й поява штучного інтелекту, призводить до того, що навчальний матеріал, орієнтований на конкретні факти чи інструменти, застаріває ще до того, як підручник потрапить до учня. Також корисно переглянути й осучаснити навчальні теми й віддати перевагу тим, що стосуються реалій, зрозумілих учнівству, брати до уваги життєвий досвід здобувачів і здобувачок освіти.

Рішенням може стати розроблення навчальних програм із модульною структурою. Умовно її можна окреслити формулою:

Модуль = мета + зміст + діяльність + результат

Ця формула відображає логіку побудови будь-якого навчального модуля як завершеної смислової та дидактичної одиниці.

Усім рухає *мета*: навіщо учнівству потрібно вивчати ту чи іншу тему. Добре б після цього окреслити очікувані *результати* як орієнтир, що допоможе зрозуміти, чи досягнуто мети. Для цього звертаємося до держстандартів.

Зміст — це безпосередньо навчальний матеріал — факти, поняття, приклади, робота над якими дозволить досягнути мети. Цей блок є змінним: важливе формулювання завдання, методична складова, тоді як текст, фактаж тощо можна змінити, оновити, за потреби.

Добираючи зміст важливо:

- уникати прив'язки до скороминущих трендів та брендів;
- уживання описових форм (наприклад, сервіси зі штучним інтелектом замість ChatGPT);
- залишити можливість замінити один кейс на інший.

Такий підхід дозволить гнучко оновлювати окремі тематичні блоки, не змінюючи всієї програми, й адаптовувати зміст до новітніх наукових досягнень.

Діяльність (те саме формулювання завдання, згадане вище) — що роблять учні для опанування змісту й досягнення мети. Це різноманітні форми навчальної активності: дослідження, моделювання, аналіз кейсів, створення власних продуктів. Пам'ятаймо: краще уникати готових пояснень, а пропонувати послідовність дій, яка дасть можливість учнівству зробити самостійні висновки.

Для авторів підручників помічними будуть онлайн-бібліотеки текстів, картки SCAFFOLD, інтерактивні блоки тощо.

3. Рекомендації щодо розробки освітнього контенту підручників

Формулювання завдань є ключовим інструментом розвитку компетентностей. Як уже йшлося вище, автори, вибудовуючи логіку підручника, мають ураховувати послідовність формування результатів навчання певної групи. Мають бути представлені завдання всіх рівнів – від репродуктивних до творчих. Останні мають виходити за межі простого відтворення інформації та стимулювати мисленнєву діяльність вищого рівня.

- Завдання на аналіз, інтерпретацію, порівняння інформації та оцінювання її достовірності.

Такі завдання сприяють розвитку критичного мислення та інформаційної компетентності.

Зразок. Проаналізуйте суперечливу інформацію щодо зміни клімату з різних джерел (наукові статті, медіа), оцініть надійність кожного джерела та обґрунтуйте власну позицію.

- Завдання відкритого типу, що не мають єдиної правильної відповіді та спонукають до генерування нових ідей, створення моделей і розробки власних проєктів. Не мають єдиної правильної відповіді, орієнтовані на створення нового, моделювання, пошук рішень. Дають

можливість використати критерії успіху для самооцінювання та взаємооцінювання.

Зразок. Розробіть проєкт "розумної теплиці", що використовує датчики (природничі науки) та прості алгоритми (інформатика) для автоматичного поливу рослин.

- Завдання на формування навичок співпраці: групова й проєктна діяльність, що передбачає розподіл обов'язків, спільне планування, обговорення й презентацію результатів. Їх добре супроводжувати рубриками оцінювання й контрольними списками, це дозволить оцінити внесок кожного в спільну діяльність.

Зразок. У команді дослідіть вплив людської діяльності на місцеву екосистему та створіть інтерактивну карту з використанням цифрових інструментів для візуалізації даних.

- Завдання, які потребують рефлексії.

Зразок. Обговоріть етичні аспекти використання технологій редагування генів, дотримуючись правил академічної доброчесності при використанні джерел. Сприяють усвідомленню учнями власних способів мислення та здійснення навчальної діяльності, підтримують формувальне оцінювання й формують відповідальність за власний успіх.

Рекомендуємо звернутися також до зразків завдань дослідження **PISA** (за відповідними галузями), де представлено компетентнісні формати завдань різних рівнів складності:

<https://www.oecd.org/en/about/programmes/pisa/pisa-test.html> .

4. Оцінювання

Оскільки очікувані результати водночас є орієнтирами для оцінювання, автор, формулюючи завдання, має відразу передбачити, за якими критеріями вчитель зможе оцінити виконання завдання, як учень зрозуміє, що йому вдалося. Тому бажано, щоб завдання підручника

супроводжувалися рубриками оцінювання, елементами контрольних списків, прикладами виконання, які можуть бути використані як учителем/кою, так і самим учнем/ицею для визначення рівня досягнення результатів.

Основними видами оцінювання є формувальне, поточне й підсумкове. Поточне оцінювання в межах уроку може бути різновидом формувального, коли воно виконує функцію зворотного зв'язку, або частиною підсумкового, якщо йдеться про проміжні контрольні роботи.

Підручник є ресурсом як для учнівства, так і для вчителя/ки, тому система завдань у ньому повинна забезпечувати можливості для самооцінювання й взаємооцінювання, а також слугувати основою для формувального та підсумкового оцінювання з боку педагога. У підручнику можуть бути представлені інструменти як для самостійної оцінювальної діяльності учнівства, так і для організації оцінювання педагогом; окремі елементи можуть використовуватися як учнівством, так і вчительством.

Стратегії формувального оцінювання, що можуть бути реалізовані засобами підручникотворення:

Стратегія 1. З'ясування й розуміння очікуваних результатів, визначення мети навчання та критеріїв успіху. Передбачає формулювання очікуваних результатів відповідно до держстандартів на початку вивчення теми й уроку. Тут буде доречним передбачити формулювання із пропусками, з метою залучення учнів до активної діяльності й формування відповідальності за навчальний результат. Доцільно використовувати різні формати подання очікуваних результатів: списки з пропусками, варіанти на вибір, завдання на впорядкування або формулювання критеріїв власними словами.

Стратегія 2. Отримання даних, які свідчать про навчання учнів (зворотний зв'язок від учнів). Є важливою як для вчительства, так і для учнівства. Педагоги/ині отримують інформацію про поступ здобувачів і здобувачок освіти, а учнівство — можливість зрозуміти помилки й знайти способи їх усунення. Реалізується названа стратегія через вправи з

ключами, надання правильних відповідей, роз'яснень чи навідних запитань наприкінці підручника, покликань / швидкокодів на інтерактивні вправи з можливістю самоперевірки (платформи-конструктори: LearningApps, Wordwall тощо). Надані ключі й приклади відповідей мають допомагати учневі не лише перевірити правильність, а й зрозуміти спосіб міркування або знайти помилку.

Стратегія 3. Надання зворотного зв'язку, відгуків щодо навчального поступу. Можуть бути запропоновані контрольні списки перед виконанням завдання, де будуть зазначені вимоги до роботи / кінцевого результату. Контрольні списки можуть стосуватися як змісту (що має бути в роботі), так і процесу (які кроки треба виконати). Їх структура має бути простою й доступною для самостійного використання учнями.

Стратегія 4. Активізація учнів як навчальних ресурсів один для одного. З метою реалізації цієї стратегії пропонують завдання на групову роботу й рубрики для взаємооцінювання. Рубрики для взаємооцінювання мають містити невелику кількість критеріїв (2–4) і бути сформульовані зрозумілою для учнівства мовою.

Стратегія 5. Активізація учнів як відповідальних за власне навчання передбачає наявність не лише навчальних завдань, а й запитань, що спонукають учнівство розмірковувати над способами власної діяльності, мислення тощо. Такі запитання можуть розміщуватися як після окремих завдань, так і наприкінці уроку чи теми (наприклад, мінірефлексія «Що я сьогодні навчився/лася робити?», «Що мені вдалося найкраще?»).

Більше інформації про стратегії формувального оцінювання, а також приклади їх реалізації — у путівнику з оцінювання: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nush/mov-ociniuvannia-2025-putivnik.pdf>.

Завдання для підсумкового оцінювання так само можуть бути представлені в підручниках. Ідеться про комплексні роботи, спрямовані на перевірку всіх груп результатів конкретної галузі чи завдання на перевірку лише певної групи результатів. Вони не мають обмежувати вчителя у

виборі форм оцінювання, але можуть бути використані як зразки, основа або банк завдань. Зразки подані в путівниках за галузями: <https://mon.gov.ua/news/yak-otsiniuvaty-v-novii-ukrainskii-shkoli-putivnyk-iz-kozhnoi-osvitnoi-haluzi>

Список літератури

1. Освіта для життя: інтерактивна платформа. URL: <https://educationforlife.mon.gov.ua/>
2. Постанова про затвердження Державного стандарту базової середньої освіти. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>
3. Про затвердження Державного стандарту профільної середньої освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-2024-%D0%BF#Text>
4. Про затвердження концептуальних засад освітніх галузей та дорожньої карти реалізації концептуальних засад освітніх галузей на 2025-2030 роки. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/uploads/public/68a/5ca/156/68a5ca1564e55890491351.pdf>
5. Як оцінювати в Новій українській школі: путівник із кожної освітньої галузі. URL: <https://mon.gov.ua/news/yak-otsiniuvaty-v-novii-ukrainskii-shkoli-putivnyk-iz-kozhnoi-osvitnoi-haluzi>
6. Programme for International Student Assessment (PISA). URL: <https://www.oecd.org/en/about/programmes/pisa.html>
7. PISA — дослідження заради якості освіти. URL: <https://pisa.testportal.gov.ua/>

Міжгалузева інтеграція

на рівні компетентностей і наскрізних умінь (на прикладі деяких формулювань)

Галузь	Мовно-літературна освітня галузь	Математична	Природнича	Технологічна	Інформаційна	Соціально-гуманітарна	Громадянська й історична	Мистецька	Фізична культура
Мовно-літературна освітня галузь	перетворювати інформацію з однієї форми в іншу (текст, графік, таблиця, схема) для вирішення комунікативних завдань	використовувати потенціал текстів (зокрема художніх текстів, медіатекстів) щодо висвітлення діяльності людини як частини природи	висловлювати гіпотези, описувати процеси власної діяльності з використанням мовних і мовленнєвих засобів, зокрема іноземної мови	комунікувати грамотно і безпечно в інформаційному просторі	враховувати вплив слова на психічне здоров'я людини, відповідальність використання мовних виражальних засобів	аргументовано і грамотно висловлювати власну громадянську позицію	використовувати мову для духовного, культурного та національного самовираження	популяризувати заняття фізичною культурою і спортом	
Математична	формулювати висновки на основі інформації, поданої в різних формах	розпізнавати проблеми, що виникають у довкіллі, які можна розв'язати, використовувати засоби математики	робити висновки на основі міркувань та свідчень	використовувати різні знакові системи	робити споживчий вибір послуг і товарів на основі чітких критеріїв, використовувати математичні вміння	враховувати правові, етичні і соціальні наслідки прийняття рішень	будувати фігури, графіки, схеми, діаграми тощо	вести рахунок, здійснювати вимірювання величин у різних видах спорту	
Природнича	інтерпретувати	оперувати математичними	класифікувати об'єкти,	досліджувати довкілля	співпрацювати в групі	брати участь у розв'язанні	пояснювати	приспосовуватися до	

інформацію, подану в інфографіці, таблицях, діаграмах, графіках тощо	ми поняттями і величинами під час характеристики природних об'єктів, явищ та технологічних процесів		явища природи, технологічні процеси	за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій	під час розв'язання проблем, досліджень природи, реалізації проєктів	локальних проблем докільля і залучати до цього громаду	природничо-наукове підтримання різних видів мистецтва	умов навколишнього середовища під час виконання фізичних вправ
Технологічна	обґрунтовувати державною мовою технології проєктування і виготовлення виробів	розуміти, використовувати і будувати прості математичні моделі для розв'язання технологічних проблем	використовувати наукові відомості для збереження докільля		безпечно застосовувати техніку в процесі життєдіяльності	застосовувати доступні стратегії ефективної і конструктивної участі в громадському житті та реалізації громадських проєктів	виражати власні ідеї, досвід і почуття через виготовлені вироби, зокрема твори декоративного мистецтва	застосовувати логічне, структурне та системне мислення для розробки оздоровчих програм і технологій
Інформатична	використовувати словники та інші програмні засоби для тлумачення слів, перевірки правопису, перекладу тексту і веб-сторінок, зокрема	проводити дослідження з використанням математичних моделей засобами цифрових технологій	розв'язувати задачі екологічного змісту засобами цифрових технологій	проводити навчальні дослідження та експерименти природничо-технологічного змісту за допомогою цифрових технологій	використовувати цифрові засоби для роботи і спілкування в закладі освіти на засадах інклюзивності, доступності та рівності	дотримуватися принципів цифрового громадянства	створювати різноманітні медіапродукти з використанням інформаційних технологій	використовувати цифрові засоби і технології для оцінювання фізичного стану та створення індивідуальних оздоровчих програм

	при голосовому введенні тексту	застосовувати математичне мислення, використовувати формули, графічні та статистичні методи, розрахунки, схеми, моделі	раціонально використовувати природні ресурси	критично оцінювати наслідки використання сучасних технологій для природного і соціального середовища	безпечно застосовувати інформаційно-комунікаційні технології в повсякденному житті (цифровий добробут)			виявляти закономірності в розвитку демократії та суспільної довіри	критично оцінювати вплив культури на безпеку, здоров'я і добробут (особистий, родинний, суспільний)		
Соціальна й здоров'язбере жувальна	тлумачити поняття, факти, базові концепції, інструкції та попередження про безпеку										
Громадянська й історична	шукати інформацію та використовувати різні види джерел, формулювати та наводити обґрунтовані аргументи	встановлювати зв'язки між фрагментами даних і джерелами різних видів	оцінювати та пояснювати взаємодію людини та довкілля в різні історичні періоди	розкривати зміст, значення, вплив технологій, технічних винаходів та наукових досягнень на перебіг історичних подій, явищ і процесів	критично оцінювати, виявляти маніпуляції історичною та актуальною для суспільства інформацією у процесі аналізу електронних медіа	ідентифікувати себе як члена різних спільнот, громадянина України	зіставляти різні культури, їх цінності, традиції тощо	виявляти солідарність із командою і надавати підтримку її членам під час занять фізичною культурою і спортом			
Мистецька	дискутувати щодо мистецьких явищ та	застосовувати математичні поняття і категорії як	спостерігати і відтворювати довкілля в	розуміння естетичних якостей технічних	визначати художню цінність цифрового	визначати роль мистецтва в соціокультур	виробляти активну позицію у творенні	виражати свій культурний потенціал			

	інформації про мистецтво, отриманої з різних джерел	інструменти під час створення художніх робіт	художніх образах засобами різних видів мистецтва	винаходів	контенту	ному просторі	естетичного середовища	через рухову діяльність
Фізична культура	правильно використовувати терміни з фізичної культури та спорту	здійснювати самоконтроль власного фізичного стану в процесі занять фізичною культурою і спортом	виконувати різні фізичні вправи (ігри) на природі	застосовувати технічні засоби в процесі занять фізичною культурою і спортом	використовувати комп'ютерні технології, тренажерні пристрої для поліпшення власного фізичного стану, моніторинг у руховій та ігровій активності	гідно вигравати і боротися, контролювати свої емоції	приймати спільні рішення на користь команди	удосконалювати культуру рухів

Універсальний дизайн

(за матеріалами, розробленими Н. Бабич, старшою викладачкою кафедри спеціальної психології, корекційної та інклюзивної освіти Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка, доценткою кафедри спеціальної та інклюзивної освіти)

Рівень	Принцип	Приклади
Концептуальний	1. Орієнтований на всіх дітей, а не лише на середнього учня.	Було: «Зрозуміло, як утворюються дробі. Розв’язки приклади.» Стало: «Пам’ятай: дріб показує, на скільки частин поділили ціле. Подивись на малюнок, а потім розв’язки приклади.»
	2. Враховує різноманіття стилів сприймання (візуальний, аудіальний, кінестетичний).	Було: «Прочитай правило. Розв’язки задачу...» Стало: «Подивись анімоване відео "Дробі на кухні" (QR-код). Візьми аркуш паперу, склади його на 4 частини і зафарбуй 3/4. Поясни сусіду по парті, що ти зробив...»
	3. Передбачає можливі бар’єри в сприйнятті, мотивації, розумінні.	Було: Суцільний блок тексту без підзаголовків. Стало: короткі абзаци, рубрики «Зверни увагу», «Поміркуй», піктограми, що сигналізують про нову думку.
	4. Забезпечує емоційну безпеку й підтримку.	Було: «Якщо не впорався — спробуй ще раз!» Стало: «Кожен навчається у своєму темпі. Спробуй ще — і побачиш, як виходить краще!»
Структурно-композиційний	1. Прозора логіка: від простого до складного.	Було: «Напиши розповідь про весну. Використай художні засоби.» Стало: 1. Подивись на малюнки весни. 2. Добери слова, які описують природу. 3. Склади 2–3 речення про те, що бачиш. 4. З’єднай речення у коротку розповідь.»

	2. Зручна й зрозуміла навігація: кольори, піктограми, рубрики, сторінкові маркери. 3. Передбачуваність структури: стабільний формат сторінки. 4. Інтерактивність: запитання, завдання, рефлексія.	<i>Крок за кроком дитина навчається створювати текст, а не просто виконує завдання.</i> Було: наприкінці розділу — просто список запитань. Стало: Значок лампочки позначає завдання для перевірки знань. Значок олівця — для творчого завдання. Було: завдання розташовані щоразу по-різному, дитина не розуміє, з чого починати. Стало: на кожній сторінці є рубрики «Пригадай», «Досліди», «Підсумуй». Візуально повторюється одна логіка розміщення. Було: «Прочитай текст. Дай відповіді на запитання». Стало: «Прочитай і поміркуй: що змінилося б, якби...?» або «Спробуй пояснити це молодшому брату — якими словами ти б сказав?»
Лінгвістичний	1. Короткі, логічні речення. 2. Природна українська мова — без надміру термінів. 3. Виділення ключових понять, словнички, пояснення.	Було: «Після проведення дослідів ми отримали дані, які свідчать про те, що зміна температури призводить до збільшення швидкості випаровування води». Стало: «Коли тепліше — вода швидше випаровується». Було: «Виконай вправу відповідно до зразка, представленого нижче». Стало: «Подивись на зразок і зроби подібно.» Було: «Пори року змінюються внаслідок обертання Землі навколо Сонця.» Стало: На Землі є чотири пори року . Вони

	4. Позитивний тон: підтримка замість оцінювання.	змінюються, бо Земля рухається навколо Сонця. Подивись на малюнок: коли Земля ближче до Сонця — літо, далі — зима. Було: «Якщо неправильно виконав завдання повтори ще раз». Стало: «Спробуй ще — кожна спроба робить тебе уважнішим і сильнішим.»
Візуально-графічний рівень	1. Читабельний шрифт, достатній міжрядковий інтервал, єдність стилю й чистота сторінки.	Було: різні шрифти, багато кольорових рамок і фігур, елементи не вирівняні. Стало: один основний шрифт, чітка сітка, чистий простір навколо тексту.
	2. Контрастні, але спокійні кольори.	Було: яскраві фони, багато червоного й зеленого, важко читати. Стало: білий або світлий фон, основний текст чорний, важливе виділено синім.
	3. Піктограми, інфографіка, кольорові орієнтири.	Було: усі завдання подані однаково, дитина не розуміє, де що робити. Стало: Значок лампочки — це нова ідея. Значок пазл — це завдання.
	4. Ілюстрації пояснюють, а не просто прикрашають матеріал.	Було: випадкові картинки «для краси», не пов'язані з темою. Стало: ілюстрація демонструє зміст завдання (наприклад, процес вимірювання або емоцію героя).
Функціонально-дидактичний	1. Чіткі інструкції до завдань.	Було: «Виконай завдання самостійно.» Стало: «Прочитай речення. Підкресли слова, що називають дії. Зразок: Кіт спить.»

	2. Завдання різних рівнів складності. 3. Підтримка у формі самоперевірки. 4. Зв'язок із життєвим досвідом.	Було: один тип завдання для всіх. Стало: «Спробуй» — склади речення із слів. «Зроби» — зміни слова у множині. «Поміркуй» — поясни, чому змінив закінчення.» Було: завдання без підсумку. Стало: « Перевір: чи всі речення закінчилися крапкою?» Було: «Склади речення зі словом дерево.» Стало: «Згадай дерево біля школи. Склади речення про нього.»
Технологічний	1. Мультимодальність для учнів й учениць, які є незрячими чи мають порушення зору. 2. Мультимодальність для учнів й учениць, які є нечуючими чи мають порушення слуху.	Було: PDF як картинка — дитина не може читати з диктором. Стало: PDF з альтернативними описами до зображень, із можливістю масштабування і прослуховування. Було: «Послухай розповідь про пори року». Стало: «Подивись відео з субтитрами або жестовим перекладом. Обери малюнок, що відповідає кожній порі року».
	3. Мультимодальність для учнівства з інтелектуальними труднощами. 4. Мультимодальність для учнів з труднощами комунікації / мовлення.	Було: «Прочитай текст і розкажи, що ти зрозумів». Стало: «Прослухай короткий аудіотекст (швидкокод). Обери малюнок, який відповідає змісту» (різнорівневі завдання). Було: «Розкажи, як ти провів вихідні». Стало: «Вибери картинку, які показують, що ти робив на вихідних (гуляв, грався, дивився фільм). Склади з них речення або покажи жестами».